

יוסי גמזו

עֲמֵק בְּלֵילָה, עֲמֵק בִּירוּשָׁלַיִם

/ תשעה שערי עיר ושיר /

לזכרם האמיץ והבלתי נשכח של חללי חטיבת הצנחנים
שנתנו על שיחרורה של העיר העתיקה את היקר מפל

פרס אקו"ם לשירה ישראלית

"וְכָל הָרוּחוֹת שֶׁבְּעוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בִּירוּשָׁלַיִם"
(ר' עובדיה מברטנורא: "מסע בארץ ישראל")

(א). אקדמות מלין

.1

צִנְחָן צֵעִיר-לְשַׁעֲבָר חוֹזֵר עִם לַיִל
אֶל עִיר-הַנִּצְחָה, נִצַּח בּוֹ שׁוֹכְנִים רַעֲיוֹ
שָׁשׂוּם מְלֵאָה בּוֹ לֹא זָמַן לָהֶם שׁוֹם אֵיל
כָּאֵז, לְאָב וְלִיחִידוֹ אֲשֶׁר אָהֵב
הָאִישׁ הַהוּא שֶׁבִּנְשָׂאוֹ יָדוֹ לְמַעַלָּה
כִּה נִשְׁלָפָה הַמַּאֲכָלֶת לְהַכְחִיד
אֶף לֹא שָׁעַר כִּי מֵאוֹתָהּ שָׁעָה וְהֵלְאָה
שׁוֹב לֹא יִזְכּוּ יוֹרְשָׁיו, וְלוֹא לְדוֹר יַחֲדָה
כָּאוֹתוֹ נִסְחָדְפְּעָמִי שֶׁל פְּטוֹר מִשְׁפָּךְ
כָּל הָאָדָם-אָדָם הַזֶּה, שָׁבוּ אֲבוֹת
אוֹמְרִים קִדִּישׁ עַל יְלָדֵיהֶם וְלֹא לְהַפְּךָ
כְּעֵקֶדוֹת אֵינְסְפּוֹר, כְּהֵן, כְּבַעֲבוֹת
כְּרוֹכִים נְהִי שָׁרָה וְנְהִי הַגֵּר גַּם יַחַד,
כָּל זַעֲקוֹת הַשְּׁכוּלוֹת מְאֹז בְּטוֹחַ
אֲדָמַת-הָרִיב הַזֹּאת שֶׁבָּהּ מוֹרִישׁ הַפְּחָד,
פְּחָד יִצְחָק וְיִשְׁמַעֵאל, שָׁבוּ נִטְבַּח
אֶחָד בִּיָּדֵי אָח, אִם לְאוֹר יוֹם אוֹ בְּדָמֵי לַיִל
אֶת קַלְלַת הַמְּשֻׁטְמָה שְׂאִין לָהּ אֶחָד
וְאִין לָהּ קֶץ בְּעוֹד שְׁנֵיהֶם חוֹלְקִים בְּשָׁנִים
בְּמָקוֹם בְּאֵיל
רַק בְּתֵיל
וּבְסִבָּה.

וְהוּא זֹכֵר אֶת הַגְּבֻעָה וְהַתְּחַמְשֵׁת
וְאֵת הַמְּוֹת רֵץ זִיג-זַג בְּחִירוֹת
וְאֵת רִנְעֵי הָאֵין-בְּרָרָה שֶׁל או ש, או ש
סוֹמְרִים בְּפְנֵי הַחֵלְלִים הָאֶפְרוֹת
וְהוּא זֹכֵר בְּךָ כֹּל סְמֻטָּה, יְרוּשָׁלַיִם,
וְהוּא זֹכֵר בְּךָ אוֹר שֶׁל שַׁחַר שְׁאֲדָם
וְאִיךָ הָרִי מוֹאֵב נִגְעוּ בוֹ בְּשׂוֹלִים
כְּמוֹ אֶצְבָּעוֹת שֶׁל נְבוֹאָה טְבוּלוֹת בְּדָם
וְאִיךָ הוֹאֲדִי נִהְפֵךְ לְגִיא צִלְמוֹת
וְהִדְמָמָה קְרָסָה כְּמִין בְּנִין קְלָפִים
וְלֹא אֶחָד מִנְעָרָיִךְ שְׁאָהֵב אֶת
יְפֵיךָ וְשִׁמְךָ נִקְצַר בְּאֵשׁ הַצִּלְפִים.

וְאֵת הָרִים סְבִיב סְבִיב לָךְ, עִיר-הַנְּצַח,
וְאֵת חֶרוֹן דְּלוּק-אֵשׁ עַל אֶרֶץ עֲשָׂנָה,
זֶה שְׂאֵחָה בְּךָ אֵת הַחֶתֶךְ וְהַפְּצָע
אֲשֶׁר בְּתֵר אוֹתְךָ לְחֹשֶׁע-עֲשָׂרָה שָׁנָה
אִךָ זֶה שֶׁלֹּא אָחָה בְּךָ עַד הַיּוֹם אֶת פֶּעַר
הַמְּשֻׁטְמָה מִימֵי יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל
וְשִׁיחֹזֵר בְּךָ וַיִּכָּה בְּךָ עַל כָּל שַׁעַר
בְּאֶגְרוֹפֵי הַפְּכָחוֹן שֶׁל אוֹר מֶהֱל,
צוֹנֵן, רוֹצֵחַ אֲשִׁלְיוֹת, חוֹשֵׁף מֵהוֹת
אֶל אֱלוֹצִיּוֹ שֶׁל קְלִסְתָּרוֹן מִתְּנֵה דְיוֹקָן
לְהַתִּיצֵב מוֹל מְרָאֲתָה שֶׁל הַיְהוָה
שֶׁל מִי אֲנַחֲנוּ
וּמַדּוּעַ דוֹקָא כְּאֵן.

2.

פְּעֻמוֹנֵי חֲצוֹת מַפִּים אֲדוּרוֹת נַחֲשֵׁת
בְּדַמְמַת אֲגַמִּי הַלְיָלָה. אֱלִמוֹנִים
כּוֹכְבֵי סִיּוֹן וְצִעְדֵיךָ. אֵל תִּכְבֹּשׁ אֶת
מְבוּכוֹתֶיךָ. פֶּסֶע, אֵין אִישׁ בְּמַפְתָּנִים.
תְּפִלָּה לְעֵנִי כִי יַעֲטֶף, נְשׂוּי מֵאֲשֶׁר,
עֵנִי מִמַּעַשׁ,
מִתְּשׁוּבוֹת,
מִפְתָּרוֹנִים.

תְּפִלָּה לְאֲנִי כִי יַעֲטֶף אוֹתוֹ הַחֹשֶׁף
הַמְּגִיפוֹ מִחוּץ אֲבָל פּוֹקְחוֹ מִפְּנִים.

וְזַמֵּן יַחַף מִסִּימְנֵי-קְרִיאָה, מִפֶּשֶׁר,
מוֹדְאוֹת, מְאֻזִּימוּטִים, מְצַפְנִים
מִתְּפַעֲנָחִים. לָךְ בְּעַל-פֶּה, כְּעַל הַמַּיִם, לְפָנִים,
כְּדָם עוֹר בְּתוֹךְ מַחֲזוֹר דָּמָן שֶׁל סְמֻטָּאוֹת. הַקָּשׁוּר

הָעוֹ, הַגּוֹרְדֵי שֶׁל תִּיךְ שְׂאִינְךָ
אֲדוֹן לָהֶם כִּי אִם עֲבָדָם, רוֹדֵף אַחֲרֶיךָ
וְלֹא אֶתָּה אַחֲרָיו. מִי, מִי אֶתָּה? פְּנִיךָ
אוֹבְדִים מִמֶּךָ, בּוֹגְדִים בְּךָ, בְּחֻשְׁכָּה

שהיא כלה חידות: מנין? מה? לאן?
ולפני מי אתה עתיד לתן דין: איל? סבך? סבך-תיל?
עמק בלילה,
עמק בירושלים,
עמק מרחוב סלאח-א-דין עד סילוואן

עבור בִּשְׁקֵט מִמְקַשׁ-נִבְחֹת-כְּלָבִים-כְּבַתוֹף תִּלְמוּד
ירושלמי סבוך-סגיות, כתג, כהערת-שולים.
אינך פתרון. אתה חידה הקדה את ירושלים
שהיא חידה הקדה את לילך, גלמוד

עמק בירק-באר-המי-והמנין,
עמק בגרון צעקתה
של האלמות.

(ב). שער הפרחים

.3

היה אביב בירושלים ובדם.
היה השוק. היה יסמין בנחירי-פרא.
היית עולה מן המדבר של צמאוני לך, מקטרת
מור ולבונה מפל אבקת רוכל. מקדם

מדי נתת לי את כלך בסמטאות
צנת האבן הזקנה בצחרים
והבשר החם והצעיר עם ליל
אבל נורא לא מאחר מדי לבכי, להפתעות

ולצחוקים ענבלים. "בארד! בארד!"
צעק יריד-ההבלים, נחר ממקתק
תמד-חרובים מקציף בכרק בזיכי-נחשת

מצטלצללים כטנבורין. מי שחרד
היה הלב, סחרחר מצבע. נבוך-אשר
כמגזמה-לא-תאמן, המתאמתת
יפה כל-כך ומזרחית כל-כך, להט.

היה אביב בירושלים.
היית את.

.4

כתלי-אזוב נדפו פסוקי שיר-השירים, כנענע,
עם איזה בשם של פסוקי "שלחן ערוך" ליוסף קארו.
אבקת רוכל שלשלמה — ראשי בשמים שלא נחקרו,
"אבקת רוכל" דלמן — דפוס שאלוניקי, התקנ"א.⁽¹⁾

אחר-כך ליפציג, התרני"ט. פלפל השו"ת
כתוש עד דק, מבציר עינים בכתב רש"י, אש תריפתא.
אלא שקאן – רוחות משועפאת, מסילואן, מליפתא
קוראות תגר על מקלעות פלפל השוק.

והרוכל הצועני, הזמן, הזמן,
סובב הולך בתרמילו עמוס-הנצח
כמו העולם כלו הוא סוק-אל-עטרין⁽²⁾

ובו בכליל אחד, מביף, לא יאמן:
גוד וכרפם, קנה וקנמון וקצח
וצלכנים, ומואזינים נחרים
מ"גליקנטה" ו"אל-אקסא" ל"חרבה".

ואנחות. אנחות עלבון ואהבה.

5.

תהום-עולם: הברסקי מול הפשם.⁽³⁾
שליך בשם, ילדה שלי, רדף קדים ורעה רוח.
אבל לחיף, המזכירה לו לעולם לחי-תפוח
ולחי-תפוח-חי, המזכירה לו את לחיף, הן סם

צורב וחס של געגוע-אין-הכיל
אל מחציתו האבודה: עטרן וזפת,
ערת אילם מאדמים, קנף וזפק
של שכוים מאנקלים. שוקי רכיל

בדנדיני ארחות נכר. תגר. תוגר.
ואהלים. ואהלות. אטון דמשק.
זכוכית חברון. תמרי בצרה. שטיחי שירז.

כל ההומה והמרשרש והצוען והנגר
והנועץ שניו בנית ובשסק
ובחיים, בבשר-בשרם שהוא שירה.

ג). שער שקם

6.

זרימת קשתות וקמרוןות. מה צעירה זקנת האבן.
מישהו חי כבר, במקומנו, את הכל, כמקדמה:
קונטו של נצח,
שעטנז של אהבה ומשטמה.
ובשער שקם קפצה בתו של לגיונר מומת על חבל

מול יתומו של מקלען-הצנתנים שלא זכה
לראות איה בנו שלו, שנה אחר שנה, יותר דומה לו
בציר הזאת שלא חברה יחדו ובלילות הומה לו
ליל הנאקבה עם זכרון טבח תרפ"ט שלא נמחה

בְּדִיסְהֶרְמוֹנִיָּה חֲמוּצַת-דָּמִים שְׂרָגַע לֹא מִתְנַה
שׁוֹם רְטֹיִת-מְלִים-יָפוֹת אֶת כּוֹי שְׁבֵתָה-אֶל-עֲקָרָבִים.
לֹא רַק אֶת אֵשׁ הָאֲהָבָה לֹא יִכְבוּ מִים רַבִּים
וַיִּנְהָרוּ לֹא יִשְׁטְפוּהָ,
גַּם אֶת זֹאת שֶׁל הַשְּׁטָנָה.

וְעַד הַיּוֹם, כְּמוֹ מוֹל שׁוֹעוֹת נְבוֹאָתוֹ שֶׁל יִרְמְיָהוּ
אֵין סִדְקֵי-תְכֵלֶת-הַתְּבוּנָה בֵּין עַנְיֵי-הַשְּׁחֹר נִבְעִים
וְעַד הַיּוֹם מְרִיץ אוֹתָנוּ עוֹרוֹנוֹ שֶׁל צְדָקָיָהוּ
רִיצַת אָמוֹק
בְּתוֹךְ מַחְשָׁף עֲמֹק
שֶׁל מְעַרְת-עוֹעִים –

אֶת יִשְׁמַעֵאל וְאֶת יִצְחָק גַּם יַחַד, שְׂאִינָם זֹכְרִים
כִּי מֵאוֹתָן אֲבֵנֵי חוֹמוֹת עֲצָמָן
נִתֵּן לְבָנוֹת גְּרִיִּם.

.7

וּבְמַעַרְת עוֹרוֹן-פְּחָדִיו-שֶׁל צְדָקָיָהוּ שְׁכַפְּאָנוּ
כְּמוֹ נִבְלָלוּ בָנוּ לְפִתַע הַנִּצְחֵי וְהַחֲלוּף
וּכְמוֹ שְׁכוּחִים, פְּקוּחֵי-כּוֹכָבִים לְקֶצֶב הַלְמִיּוֹת הַתֵּף
שֶׁבְעֵמְקוֹ שֶׁל הַשְּׁתוּק בְּהָר וּבְנוֹ כְּמוֹ שְׁמַעְנוּ

דְּבָרִים גּוֹאִים בָּנוּ בְּשִׁקֵּט הַצָּעוּק, כְּבָנֵי מִיּוֹת
קְדוּמָה מְאֹד. פִּיךָ בְּתוֹךְ פִּי. שְׁנִינוּ בְּפִיָּה
שֶׁל אֶפְלָה שֶׁכְּלָה רַחֵם, כְּלָה חֵיק. וְאַבּוּקוֹת
מִתְעַתְּעוֹת עַל הַכְּהָלִים הַמְטַפְּטְפִים בֵּין אֹר וּפִיחַ

אֶת צְלִילֵתָנוּ הָאֶחָת, בְּקִטְקוּמְבוֹת-סְמִיּוֹת-
רִיצַת-הַמְּלֶךְ-אֶל-שְׁכוּלוֹ. וְאֶת נְלַחְצָת אֵלֵי רַכּוֹת
כָּל-כָּף חֲפָה מְזֶה, כָּל-כָּף לֹא אֲשַׁמָּה.

לְמָה דְּבַרְנוּ שָׁם בְּלַחֵשׁ ?
מִי שָׁמַע ?

.8

אָנָּה בְּכַח, בְּנִיחוּחַ, עַל הַרְבֵּעַ
הַמוֹסְלָמִי וְהַנוֹצְרִי, בְּכָל חֲמַת
תְּקִפָּה הַעֵז שֶׁל הַפְּלִיאָה פְּקוּחַת הַשִּׁבְךָ
הַמְּפָרִיחָה יוֹגֵי-מִבְּט
אֶחָת
אֶחָת

אל הנכר המתבית הזה : רחוב אל -
א-דין, רחוב ברקוק, רחוב הקמרוניס,
רחוב רמאן, רחוב שדאד, רחוב רסאס
ורחוב הרמכים וערפסקות-כתבת

של הקסום, הצבעוני, הצועני,
מה שהכהב,
מה שצלצל,
מה שתסס:
רחוב הפרח האדם, סמטת הסהר,
רחוב הגיא, סראיה, מעלה התות

ורחוב סנט פטר, סנט הלנה, פרנסיס, כנסית הצער,
הערבוביה הזאת, השצרף, הלהיטות
להתנבא בשפת-בבל זו של חרשי-עצמם-לדעת,
לצעק תשובות רבות בגרון חידה אחת -

ועוד היום גדול
ועוד האור נחת.

(ד). שער יפוא

9.

ובשער יפוא נפרטו שנאות-עולם
לשלל ולוטות: פרנק, דינר ירדני, לירה,
שבאב מואדי ג'וז, פנדאר ג'ים⁽⁴⁾ מאל-בירה,
זוג אברכים מכולל ורשה, למולם

נזיר מפדואה, צלמים ואיקונין
בין מאסבחות-ענבר⁽⁵⁾ נוגהות ומזוזות-כסף
ודת-לא-דת משמשנית, מרעבת, חמדנית, נוכסת
שהיא דתם של המוכרים והקונים

במלחמות-השם בפת ובדלועים,
מסעי-הצלב של הגבינות, פדי-החרס
או הגיהאד חמוץ-הדם של השישליק

שהם חמדת געגועיה הפלואים
של עיפת שוקי-הסיף-והחרב
ואטליזי-האמונות-והמשלים

אך נוראים לאין ערוף ולאין משלים.

10.

עיר שחברה או לא חברה לה עוד יתדיו?
מה שמגלד או מעמיד פנים של שקט
ובכף ידו, כאיש-קריית, שלושים השקל
של הבגידה, והאתנן, והפזב?

ומה אנחנו כאן, לכל רוחות השוק,
בחילולי הסמטאות, בלבירינתוס
האבובי הזה? - "Are you from here, Sir? ... -"אנתה
מן ארשלים, תואג'ה? ... קלסטרון מחוק

באינטרפול סהרורי של חשדות.
סבא שלי חלם מפניסק את אבנייה.
אבא - מבילו-רוס. אני - טרוף כל עועי לאמובנייה:
זבת קהלת בן דוד. שדה. שדות.

והזונות בגן-ממילא, בלילות.
ומחששות-מוסררא. וצרעות-העני
קלופות הטיח הקרוף, הפנתרי, בקטמונים,
והבצלים,
והשומים,
והתפלות.

11.

אם ייעפו כנפי שרקיה מסחררת
אולי נשמע, ברפות הרוח, איך נטחן
בטחנה העזובה של מונטיפיורי
קמח-הזמן המתפורר והשקוף.

רק בלילות - יש ורפאים אורחים בחאן
הערירי הזה. לילית וסמאל. בין התנים
חפץ של ברנר, (6) המושגע, נובח תקוף
עוית-נכפים אל מול כלבו של יצחק קומר. (7) שרף-הארן

דביק כחלב-גרות-גארציט. גרמנית
של אלזה לסקר-שילר (8) בין אנשם החד והנחר
של ברקנים בימין-משה - "נאחווית" (9) חמסינית ומרשרשת -
וגללי עזים, חביזה (10) ועשן. קר, קולונגלי

ארי האבן המכנה של "ג'נרלי" (11)
בעוד ברחוב דימיטריוס תועה, נואשת
השולמית, (12)
שכורת ה"קשר לאחד".

ה). שֵׁעַר צִיּוֹן

.12

גִּיא בֶן-הַנוֹם :
צָחֻקְךָ נֹתֵר בִּימִין-מִשָּׁה
כְּמִטְלִיּוֹת קְרוּעוֹת שֶׁל תְּכוּל, שֶׁל גְּעֻגוּעַ,
וְאֵלּוּ כָּאֵן – מְרַצֵּין הַהֵד וְאֵין מִחֻשָּׁה
וְאֵין מַחְסָה מִן הַשְּׁתִּיקָה
שִׁשְׁאֲגוּהָ

וְרִידֵי-הַשִּׁישׁ הַהוֹמִים כְּמִיתָרִים.
עֲכָשׁוּ עוֹד לֹא, עֲכָשׁוּ עוֹד אֵיל-הָאוֹר נוֹגֵחַ
בְּלִי עֲקָדוֹת סְכִינִיּוֹת אֵת מוֹרְיָה
וְשֻׁטֶף-דָּם פְּנִימִי - הַלְלוּיָהּ מִמְּאָרֶת
שֶׁל זְכָרוֹנוֹת – עוֹדוֹ מִמְּתִין בְּמִסְתָּרִים.

אָבֵל אַחֵר, בְּהַשְׁלַף דְּבָרִים מִנְדֹן, בְּדַעַף הָעָרֵב
בְּלִבּוֹשׁ שְׁנֵי עִם עֲדָנִים, כְּפָרְפוּרִיָּה,⁽¹³⁾
יִקְזוּ הַכֹּל – אֲשֶׁא עֵינֵי אֵל הַהָרִים
הַנְּבוֹאֲאִים,
חֹלֵי הַתֵּן
וְהִירַח

זֶה יְבוֹא עֲלֵינוּ מְכַשֶּׁף, סְהוֹר :
שָׂאוּ שְׁעָרִים רְאִשֵׁיכֶם וְהִנְשָׂאוּ פִתְחֵי
עוֹלָם. זֶה הוּא, הֵלֵא נִתְפָּס הַזֶּה, זֶה הוּא א –
מָה שֶׁנִּפְעָר,
מָה שֶׁשׁוֹתֵת,
מָה שֶׁבוֹכָה.

וְיָבוֹא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד בְּעֵנָן וְאוֹת,
אֲדֹנָי צְבָאוֹת, אֲבָא שֶׁל כָּלֵם, וְיִרְאֶה : לֹא נִחְנוּ.
יֹתֵר מְדֵי כְבוֹד. יֹתֵר מְדֵי צְבָאוֹת.
יֹתֵר מְדֵי מְלָכִים. פְּחוֹת מְדֵי
אֲנַחְנוּ.

.13

וּמָה אֲנִי עוֹשֶׂה פֹה ? מָה עוֹשֶׂה כָּאֵן אֵת ?
יְחוּר תּוֹתֵב וּכְנַעֲנֵי שֶׁל בְּנֵי-בְלִי-שָׁרֵשׁ ?
אֲז לְמָה כָּל שִׁירַת סִפְרָד
וְלֹא עֲשִׂתָּרֶת
גּוֹאֵה בִּי כְמוֹ בְּאֵר אֲרִטְזִית, בְּמוֹרֵד

רחוב בית-אל, רחוב מבוא-חיי-עולם :
כל הפרנקיסטים, כל השבתאים גם יחד,
כל כנורות העירה המתפחת
באיזה בוינדעם אפלוילי שבי, נכלם

מהחשפו לשנות-מאה-כ"א אלה
העירמות לאור הבר, הקוצני :
לעזאזל,
אני של זה !
זה של אני !
זה בני הנם בסגור דמי, זה פינסק בשלג.

זה הגאון מוילנא בין בורות פונאר
וזה הפעש"ט בגיהנום-הדם של דכאו
וזה רעי הצעירים לעד, שגחו
על הגבעה והתחמשת וזההר.

וזה הפמר והרב של הינריף הינה
וזההבר והפוזר של הריה"ל
בקאראטה נצחי : צלבים ומסגדים
מעקמים כבהן תלמודי של "הינו
הרף", "מאי קא משמע לן?" ודרוישים צרודים
לוקטים בשער האשפות
פסוקי שלל.

(ו). שער האשפות

.14

ולהשומע לא ינעם. כל הלוהג : "הלא רק אכן !"
נושא בשמאל-תוזהו אכן, לא יותר.
והזוכחי-אל-הכתלים לאמר : "אבנה שלא כואכת
יותר מאם שכולה אחת – פגן עותר

לאילי-העץ ואלילי-האכן.
שום אבנים אינן שוות בנצנוצו
של אור חיוף צנתן אחד. שום שיש-הרים. אף שום מצבת
אינה רק כף-וכף-אמות-סידן-וצר.

רק אנשים, בשר ודם, שהם הנזר
לכל יפיה של הבריאה, הווים לעם
אבל עמים צריכים סמיים במנחת
ההפשטה במוחשי, לא במועם

בְּעֶרְפְּלֵי עֶרְטִילָאִין, וְלֹא בְּלֵי טַעַם
דְּבִרָה תּוֹרָה כְּלִשׁוֹן שִׁיחַם שֶׁל בְּנֵי אָדָם
וְאַבְנֵים, שֶׁשֶׁתִּיקְתָּן עֲזָה כְּרַעַם
גַּם הֵן דּוֹכְרוֹת סוֹפְסוֹף, הֵדָם שְׁלֹא נָדָם
שֶׁל זְכוֹרוֹנוֹת-קְדוּמִים עוֹלָה מִהֵן כַּמְהֵל
הַמְעַפִּיל מִשְׁרָשׁוֹ שֶׁל הָאֵילָן
אֶל צִמְרָתוֹ וְכִף זוֹכָה אִמָּה לְשִׁמְעַ
כְּקוֹל מְאוֹב דְּמָמוֹת שְׁאִין לְהַכִּילָן
בְּלֹא-אִמּוֹר וְהֵן אוֹמְרוֹת, אוֹמְרוֹת בְּכַח-
לֹא-יִשְׁעַר אֶת הַנְּרָגָשׁ וְהַנִּפְעָם,
זֶה הַהוֹפֵךְ אֶת הַנוֹכַח לְנִכּוֹחַ
וְאַסְפְּסוּף-אֶקְרָאִי – מְעַרְבֵי רַב לְעַם.

וּבִסְתִירַת-הַכְּבִיכּוֹל הַזֹּאת נִלְחָצַת
פְּשֻׁטְנוּתָם שֶׁל זֶה מוֹל זֶה וְקוֹ מוֹל קוֹ
- אוֹ אֲבָנִים אוֹ אֲנָשִׁים - אֶל הַבְּעָצָם
שֶׁהוּא קִירָם שֶׁל הָעֵמֶק וְהַמְרַכֵּב,
קִיר שְׂאֲבָנוֹ אֲמָנָם הִיא חֹמֶר, אֵךְ הַזְכָּר
שְׂאֲנָשִׁים זוֹכְרִים דְּרַכָּה אֶת עֲבָרָם
מִסְבִּיר מְדוּעַ זוֹ מוֹלְדֵת וְלֹא נִכְרַ
מֵאֲז דָּוִד,
מֵאֲז מֹשֶׁה,
מֵאֲז אַבְרָם.

וּבֵין יָלַל צְרוּחַם שֶׁל נְבִיאֵי-הַמַּחֲזִן
עוֹבְדֵי הָאֲבֹן, הַקּוֹשְׁאֲנִים מִן הַפֶּתַח
עַד הַשְּׁחוֹר, חוֹבְשֵׁי קַרְנֵי-בְרוֹזֵל-הַרְהֵב-וְהַשְּׁחִין
כְּצִדְקָהּ בֶּן-כְּנַעֲנָה אֲשֶׁר חָרַת
עָלֶי דָּגְלוּ אֶת הַכְּבוֹשׁ וְהַ"אֵף שֶׁעַל"
בוֹ עַל חַרְבָּנוֹ לְעוֹלָם נַחֲיָה בְּדָם
לְבִין רוֹאִינוּ כָּאֵן כְּנִטְעַ זֶר, כְּנוֹכַחוֹת נִפְשַׁעַת
שֶׁתְּעַלֵּם לָהּ בְּמֵאֲחָר אוֹ בְּמִקְדָּם,
הָעִיר הַזֹּאת צוֹפָה בְּנוֹ פְּקוּחַת עֵינָיִם
הַרְבֵּה יוֹתֵר מִשְׁעֵינֵינוּ מְכַשְׁרוֹת
לְצַפּוֹת בְּאֵלֶף הַפְּכִיָּה, בֵּין הָאֵיל
וּבֵין הַתֵּיל וְרוֹאֶה שׁוֹרוֹת-שׁוֹרוֹת
שֶׁל מַלְכֵיאוֹת וְשֶׁל כּוֹבְשִׁים שְׁעַבְרוּהָ
אֵף כִּי לֹא בָּהּ הָיָה נְטוּעַ עֲבָרָם
שְׁלֹא כְּכֹסֶף אֲבוֹתֵינוּ שְׁזָכְרוּהָ
שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּיּוֹם בְּכָל אַרְצוֹת פְּזוּרָם
בְּמִלְמָלָם בְּצִקוֹן תְּפִלָּה עַל דֵּל שְׁפָתֵים
אֶת מֵאֲנִטְרַת עִם הַנְּרַדְפִים בְּאִין אֲשַׁמָּה:
"אִם אֲשַׁכַּחְךָ, אִם אֲשַׁכַּחְךָ, יְרוּשָׁלַיִם"
מִבְּלֵי לְשַׁכַּח לֹא אוֹתָהּ וְלֹא אֶת שְׁמָהּ.

וְהִיא זוֹכְרַת עַד אַחֲרוֹן סְדְקֵי כְּתוּלֵיהָ
אֶת הַר-הַבַּיִת הַמְּצַת וְהַלְוֵהָב,
אֶת רְשַׁעְתָּהּ שֶׁל מִשְׁסַת מִתְעַלְלֵיהָ,
אֶת הַחֹמֶס וְהַרוּמֶס הַמְזֻדְדָב

ואת עמקו של ההבדל המשתמע
שבין קלגס אגס וגס
ובין אוהב.

והיא קוראת בשם רבים ולא רק קמץ
לבני יצחק וישמעאל – שלהלן
יזכו לפרץ מתוך שלוב תבונה עם אמץ
סד של אקסיומות שמזמן פשוטו רגלן
אם של "טהור כל פלסטין מיהודיה"
ואם של "מות לערבים" באש תמידית,
כי רק פשרת-האמיצים משגי צדדיה
ולא המשוף שפיכות-הדם ההדדית
היא שתביא סכסוך ממאיר זה לסיום
ותהפך פאן דו-איום ל ד ו-ק י ו ס.

.15

ואלו שם, על מרצפות-הדומיה
הצוננות כטל, ורודות-ורידי-השיש,
משיל סאון השוק את סנדליו מול אבן-השתייה
שנבראה (מוכא ב"זהר" הקדוש) מאש, מפנים

ורוח; זו - שבא מחמד הנביא, רחוף-מרחק
על גב סוסו, הוא "אלבראק",⁽¹⁴⁾ לפקד קדשה, וישעליה
עקד, דומע, אברהים אבונא את אבנו, איסחק
ובני דאוד וסולימאן אמרו תפלה מרגלותיה;

וסח סאון השוק לאבן הקדומה הזאת, שהיא
ממש ההפך הגמור מעכשוו המצטנח
בהמלות פריזת רוכליו, בקרקורי אימה ונהי
של פרגיות צפויות ללהב החלף, בצליל וריח

שהם כלם חיי-שעה, כלם הונה שוץף חיות
מול סלע זה שבו החלה הבריאה פאור עם שחר⁽¹⁵⁾
והוא כלו שתיקת חיי-עולם לוטים בנצחיות
גכהות המיתוס ששרשו עפר אך אמירו בשחק,

לאמר: "סלאם עליכי, צח'רת-אללה, סלע-אלהים!"
וסחה היא: "סלאם עליך, רסול-אללה, שליח-אללה!"
אבל כעת, כעת מאד, יונק רקיע בן-יומו
משד כפת מסגד עומאר ושרד אל-אקצא, מעלה-מעלה,

"סורות"-קראן ניהוחיות כמר וקטרת-חלומות
המתאדים, צרובי קדים, משם והלאה
כמנרגילה שקופת אור שבה שוץפים ומבעבעים
עבי חמסין של עצלתים ו"אינשאללה" -

שעל גבם נשאת תפלת כל איש שפוי הבא הלום
שהשלום יהא מש
ולא חלום.

ז). שַׁעַר הַרְחָמִים

.16

וּבְגַת-שְׁמָנִים הָיוּ שְׁמָנֵי-מִשְׁחָה שֶׁל אֹר
דוֹרְכִים עֲצָמָם בְּגַת גְּדוּלָה אֶחָת שֶׁל בָּקָר
סָמוּם מִ"טְרִיפ" שֶׁל אֲרָנִים וְעַט לַחֲבַק אֶת
גִּוְף מִלְּבוֹא כְּפָר-הַשְּׁלַח עַד לַגָּהָר

עַל תְּמַתְּךָ בְּכַנְסֵית קֶבֶר-מֵרִים,
חָף מִצְדָּקוֹת, נְזִיר מְנַזְרֵי יוֹת, כְּמוֹנֵי,
בְּעוֹד שְׁמִיךָ הַדְּמוּעִים מְקַטְרֵת הָאוֹנֵגְלִיּוֹנִים,
מִן הַבְּצָלִים הַפְּרָבוֹסְלִבִּים, מֵיָם-

הַמְּלַח הַצָּמָא לָךְ הֵם רְאִי שְׂגִיא-נְהוֹר
מוֹל בְּדִידוֹתוֹ הָאִיסִיית שֶׁל נוֹף קוֹמְרָאן. כּוֹרֵעַ
תַּחַת כְּבֶדֶם הַגְּאוֹלוֹגִי שֶׁל קוֹרוֹת וְתוֹלְדוֹת
בְּטָרָה סְאֵנְטָה זֹאת, שְׂבֵהֵק סְנוּרִיָּה

הַקְּמַצְנֵי בְּצֵל וְהַנְּדִיב בְּלֵהֵט
הוֹמָם אוֹתִי, אֲנִי לְכוּד בֵּין הַגְּדוֹת
שְׂבִין אֲבַחַת הַמְּאֲכֵלֶת וְחִמְרַת סְכִין-הָאוֹר
הַמְּשַׁפְּדִים וּמְאֲבָדִים אוֹתִי לְדַעַת

בְּהַטִּילֶם עָלַי כְּעַל קֶשֶׁה מִנְּשׂוֹא, בְּיַד בְּרוּזֶל
אֶת מוֹרְשָׁתָם שֶׁל הַנְּרִדָּף וְהַשְּׁעִיר לְעִזְאוֹל
וְאֶת מְרִיו שֶׁקֶץ כְּכֹלוֹת אֲלֵפִים שְׁנוֹת גִּיהֵנוֹמוֹ
בְּצַבִּיעוֹתָהּ שֶׁל דֵּת-הַחֶסֶד הַשׁוֹפְכֶת אֶת דָּמוֹ.

.17

וְהוּא סָקַר אוֹתָם בְּקָרֵב קֶצוֹ, כִּי חָשׂ
בְּהַתְקַדֵּר עָלָיו שְׁמִיו, בְּזִקְףָה הַחֲטָא רֵאשׁ:
אֶת יְהוּדָה,
אֶת יוֹחָנָן,
אֶת שְׁמַעוֹן-פְּטָרוֹס,
אֶת הַבּוּגְד וְאֶת שְׁלוֹחִיו שֶׁל הַכֶּתֶשׁ.

וְהוּא גִנַּח: "אֲבָא אָבִי, אֲבָא אָבִי"
בְּגַת-שְׁמָנֵי, בִּירוּשָׁלַיִם-אֵין-שׁוֹמְעַ,
יְרוּשָׁלַיִם הַהֲרֵגָת, כְּמוֹ תְּמִיד, אֶת נְבִיאָיָהּ
וְהַסְּקֵלֶת אֶת חוּזִיָּה כְּכֹלְבִים.

וְהוּא נִלְכָד.
וְהֵם צְלָבוֹהוּ. "הֵן הָרוּחַ
הִיא תַּפְצָה," אָמַר, "וְהַבֶּשֶׁר רָפָה."
אֲבָל כְּעַת, 300 מְטָר, בְּסָבוֹב, בְּרוּזֶל קְרוּעַ
סוֹמֵר גִּלְעָד-הַצְּנַחְנִים אֶת שְׁמָם הַגָּא וְהִיפָה
שֶׁל בְּנֵי עַמּוֹ שְׁמָאֵנוּ לְהִיּוֹת, בְּאֵשׁ צוֹלְכֶת, כְּמוֹ
אֲבוֹת-אֲבוֹת-אֲבוֹתֵיהֶם
שְׁחִסִּידֵי צְלָבוֹ בְּשׁ מ ו.

הַרְחַמִּים, שְׁצַלְמֵיהֶם נִשְׂאוּ לִשְׂאוֹ אֶת
 שְׁמֵם הַמְּעַנָּה וְהַמְעַלֵּל וְהַחֲרוֹף.
 הָאֵינְקוּיִזִּיצִיּוֹת, גְּלַגְלֵי-שְׁנֵי-הַמּוֹת,
 בּוֹר הַמְּבַעֶה
 וְהַמְּבַעֵר
 וְהַשְׂרוֹף.

מִסּוֹת-הַחֶסֶד, עֲלִילוֹת-הַדָּם לְלַחֵן
 הַ"פֶּאטֶר נוֹסְטֶר" תַּחַת צֶל כְּנָפֵי כְּרוּבִיו
 שֶׁל בּוֹטִיץ' לִי אוֹ שֶׁל גִּיּוֹטוֹ, צָקוֹן-הַלַּחֵשׁ
 הַמִּתְחַסֵּד בֵּין מְשַׁחֲטוֹת מְסַעֵי-הַצֶּלֶב.

וְתַבְעֵרוֹת "אוֹטוֹ-דָא-פֶה" לְצִלִּיל קְאֻנּוּנִים:
 "פֶּסִיּוֹן מְתִיאֹס", רְקוּיָאֲמִים שֶׁל קְטִיפָה
 בְּסִי-בְּמוֹל שֶׁל "צֶקְלוֹן בִּ". רֶךְ כְּלִטִּיפָה
 מִבֶּט הַפִּיטָה הַחֲנוּן-אֲוֹנְגְּלִיוֹנִי,

בְּהִדְיָהּ, בְּזוֹךְ עֵינַיִם מוֹסִבּוֹת
 אוֹשְׁוִיץ-שֶׁל-פִּיח-חַם
 בְּהֶרְרִי ס ב ו ן .

ח. שַׁעַר הָאֲרִיּוֹת

אֲנַחְנוּ כָּאֵן – שְׁלֹא לְנִקְשׁ בְּפִנְכוֹת-עֶצֶב
 בְּכָל חֲצֵרוֹת בֵּית-תַּמְחוּיִיו שֶׁל הָעוֹלָם
 לְכַף נְזִיד-הָאֲדִישִׁים שֶׁל סֵאת חֲמָלָם
 עַל אַרְבוֹת הַכְּבָשָׁנִים. אֲנַחְנוּ רֶצֶף

שֶׁנִּשְׁתַּבֵּשׁ בְּחֻשְׁבוֹנָם. מִי שֶׁסָּבְלָם,
 חָלִיִּיהֶם נִשְׂאָ וּמְכֹאֲבָם גַּם יַחַד
 מְאֹז יוֹתֵם וְעֲזִיָּהוּ – לֹא יִפְתַּח עוֹד
 אֶת שַׁעֲרֵי-הַרְחַמִּים,
 תָּם וְנִשְׁלָם.

אֲבָל אֲנַחְנוּ כָּאֵן גַּם עַל מְנַת שְׁלֹא
 לְהִיזוֹת כְּבֶשֶׂם שְׁנַזְדָּאב, אִיּוֹב טְרוּף-סֶבֶל
 שְׁכָלֵי חֲמָס מְכֹרוֹתָיו, תַּפְלִצַּת הַבָּל
 שְׁנַתְקִינָן, דְּוֹד שְׁנַתְגְּלִית כָּלוּ.

לֹא קְלַגְסִים יְהוּדִיִּים, לֹא דָם וְאֵשׁ,
 לֹא כֶּפֶר קִאֲסָמִים וְקִיבִיּוֹת שֶׁל שְׁצָף,
 לֹא כּוֹבְשֵׁי כְּנַעַן בְּסַעְרָה, רַק כּוֹבְשֵׁי יִצְרָל,
 לֹא הַמְּגָף הַסְּרִדְיוֹטִי וְהַבּוֹטֵשׁ.

ולא פֿלחן הכדונגים וְהַחֲנִית
הַמְאָלִיָּה אֶת הַכַּח הַפְּרוּעַ,
לא עוד חֵלוֹם סֶלַח-א-דִּינִי גַז בְּרוּחַ,
לא עוד מַלְכוּת יְרוּשָׁלַיִם צְלִבְנִית.

לא עַד הַפֶּרֶת וְהַחֲדָקָל, לא וְהַב,
לא הַגְּלֵעַד בַּחֲרָצוֹת בְּרִזָּל גּוֹיִים,
לא לְשֵׁם כָּךְ נָפְלוּ בְּנֵי יְרוּשָׁיִם
בֵּין בַּיִת-הַסֵּפֶר לְשׁוֹטְרִים וְהַר-הַבַּיִת:

הֵם, שְׁחִינּוּ עַד עוֹלָם חֲבִים לָהֶם
כָּל נְשִׁימָה, כָּל הַלֵּם-לֵב, כָּל הַרְף-עַיִן,
כָּל קֶרֶן-שֶׁמֶשׁ, כָּל פֶּסֶה שֶׁל תְּכוּל-שָׁמַיִם
שֶׁהֵם עֲצָמָם כָּבֵד לֹא יִזְכּוּ בְּלֵב תָּאֵב
לְרֵאוֹת, לְלַעֵט בְּמֵלֹא רֵאוֹת, בְּהַתְפַּעֵם
אוֹתוֹ צְמֵאוֹן-חַיִּים בּוֹלִימֵי שְׁהֵאִין
גִּזְלֵי מָהֶם, מִן הַעֲזִים שֶׁבְּנִעְרֵיךְ
שֶׁלְעוֹלָם יִשְׁאָרוּ בְּנִעוּרֵיהֶם.

.20

לְזַכֵּר אוֹתָם, אֶת הַשְּׁתִיקוֹת הַשׁוֹאֲגוֹת מִקְבְּרֵיהֶם
בְּהַר-הַלֵּא-מְנוּחוֹת, מִבְּעַד סְגוּר-הָאֶבֶן;
אֶת הַתּוֹגָה הַנּוֹרְאָה שֶׁבְּעֵינֵי תוֹמִיָּהֶם
בִּימֵי-שָׁנָה, בֵּין גַּת-שָׁמַנִּים וּבֵין מִצְבֵּית-
מוֹזֵיאוֹן-רוֹקֶפֶלֶר; לְזַכֵּר בְּאַגְרוֹפִים קְפוּצִים, בְּהֵם
אִתָּה נִשְׁאָר לְנִצָּח יֶלֶד לַח-עֵינַיִם;

לְזַכֵּר אוֹתָם בְּאֵשׁ קְרִיבוֹת יוֹם כְּפוּרִים, שְׁאִין לָהֶם
לא כְּפוּרִים, לא גְּמוּל, לא נַחֵם, רַק עוֹד בַּיִת
מְתוּהָ בְּאוֹת-הַדָּם שֶׁל מְאָרֶת מַכַּת-בְּכוֹרוֹת: פְּנִיָּהֶם
עַל גְּדוֹת מִצֵּב-הַמִּזְחַח וְעַל גְּדוֹת הַלֵּיל
אוּ בְּעוֹתֵיךְ שֶׁל עוֹ-הַרוּחַ הַמְטֹרֵף, בְּהַתְאֲבָדָם
בְּמִצְבֵּי שֶׁל הַחֲרָמוֹן, קְפוּאֵי-זֶר-תֵּיל,
נוֹשְׂאִים מִתַּחַת לְדִסְקִית-זְהוּי, עִם סִימְנֵי סוּג-דָּם
וְעִם מִסְפָּר אִישִׁי
גַּם קִצָּת
יְרוּשָׁלַיִם.

לְזַכֵּר אֶת שַׁעַר-אַרְיֹת זֶה בּוֹ פֶּרְצוֹ כְּגַל נוֹחַת
כָּל נַחְשׁוֹנֵי פְּלוּגַת-הַחַד אֶל תּוֹכְכֵיךְ,
הֵם, שֶׁשְׁלָמוֹ בְּמַחִיר-דָּמִים נוֹרָא בִּיּוֹם בּוֹ נִתְאַחִית
כְּמִנְתוּחַ קִיסְרֵי, מִחֲתֻכֵיךְ,
אֶת הַחֲבָרֶךְ יַחֲדוּ מִשְׁנֵי צְדֵי הַגְּבוּל שֶׁנִּשְׁתַּסְּעוּ
זֶה מֵעַל — זֶה לְתַשֵּׁע-עֲשָׂרָה שָׁנוֹת רִיב וְקָרִי
שְׁעוֹד שָׁנִים רַבּוֹת תִּנְקַפְּנָה עַד שִׁיּוֹם בְּהִירֵי שְׁאוֹ
נְבִטֵי חֲסֵדוֹ שֶׁל הַפִּיּוֹס נִצֵּץ וְפָרִי.

לזכר את מה שלא היה בלוחמיך, לא תפלות
או צחצוחי-חרבות-כובש ונביאי-טָרף
של ספסרי אדמות הָהָר המפקעות, בָּהֶן נָפְלוּ
הם, ששנאו-מכל לשנא ולשלף חרב ;
לזכר את כל ממַהְרֵי-שָׁלֶל-חֶש-בַּז שָׁבָה, ולוא
דמעת יתום ואלמנה
עודה נושרת.

לזכר את כל טבוחי נפצי הפגועים השטניים
בחוצותיך, בם רטשו חפים מפשע
על מזבחם של יצרי-תפת וטמטום אימתניים
של הרואים עצמם שאהידים גומלי-ישע
שבמותם שמורות להם שבעים ושתים הכתולות
בנאות דשאן של גן-העדן הגייהאדי
בעוד על אף כל מס שפתי אמותיהם השכולות
לצו-המלך של כל מופתי ומַהְאָדִי (16)
הן מגירות הרחק מכל כזבי סכות-האבלים
מאחוריו של תריס מוגף אותן דמעות
בהן שותת האספרנטו הזועק ללא מלים
את שפת שכולן המר של כל האמהות.

ולא לדעת עד הסוף את כל גימטריות עצבך,
את חשובי קצף שאין לו קץ, את פצע
הדמדומים על כנסית סנט אן, קולו המתאבד
של מואזין ניקר מילל, מוצץ, מוצץ עד
לשד-הבכי את מודולציות סלסולו המסתבד
בין תהלי תקוון-חצות, משהנצה
מקרן דרום בתי-מחסה לונה של אור, של אין-מחסה
למשך חסדה על בית-חסדא, כיד על מצח.

ולא לתפס
ולא להביגף לנצח.

ט. נעילה

21.

לשכח, ירושלים, לשכח –
יותר מדי זכרונות ממאירים, יותר מדי יסגדל
ויסקדש. פחות מדי סבוי סביר לפקח
עינים למעט רגע, לא מכאן ועד בכלל
ולא לארבעים שנה של ותשקט הארץ
פי אם גם לפחות מזה, הרבה פחות, ורק
שנתעורר עם בקר למראה שמי תכלת, הר, עץ
ולא לאוטובוסים מתפצחים ביעף לברק
סמאון הדינמיט של משטמה שוחרת רצח
וכוננות-ספיגה של בין וועה לבין סיוט,
תני לנו קצת פחות הדר הרואי, עיר-הנצח,
וקצת יותר תיי-שעה של חסד-השפיות.

לשפּחַ, יְרוּשָׁלַיִם, לְשַׁפְּחַ –
שְׁמֵי רְאֵיוֹת חוֹתְכוֹת. עֲדוֹת נִסְבְּתִית שֶׁל חֲרוּלִים
בֵּין סְעִיפֵי-אֲשׁוּם כְּבָדִים שֶׁל אֲבָנִים, בְּלִי יִפּוּי-כּוֹחַ,
חֲנִינּוֹת-מֵיָם
וְאֵלֵיבֵי שֶׁל צְלָלִים.

לשפּחַ, יְרוּשָׁלַיִם, לְשַׁפְּחַ –
אֲוִיר נְקִי מֵהִשְׁעָרוֹת וְאֲוִיר נְקִי מֵרַחֲמִים.
לְהִיּוֹת נִבְעֵר מֵתוֹלְדוֹת, חֵף מִדְּבָרֵי-זָמִים, לְפִקְעַ
בֵּין מִסְדְּרֵי-זְהוּי שֶׁל שֵׁשׁ קָר וְאֲרָנִים חֲמִים
כְּאֶצְטְרָבֶל, מֵרֵב דְּמָמָה צְלוּלָה וְעֶצֶר-מֶתֶק, כֹּהֵל
שֶׁל זְמַן אַחֵר, כֹּחֵל יוֹתֵר. מְנַחֲמִים. מְנַחֲמִים.

לשפּחַ, יְרוּשָׁלַיִם, לְשַׁפְּחַ
אֵיךְ עַד הַיּוֹם, בְּהִצְטַמְרָר חֲרֹדֵת מִשָּׁב
מִשְׁחִיז חֶשֶׁד מִמְאִיר אֶת צִפְרֵנֵי הַחַח
הַמְסַתְמָרוֹת
עַם כָּל רְשָׁרוֹשׁ עוֹבֵר וְשָׁב - - -

22.

עִיר שֶׁל חֵלוֹם. לֹא כֶּשֶׁם-תְּאֵר פְּרַחוּנִי, לֹא לְוִיַּת-חַן
אֶלָּא בְּמִלּוֹא חֲמַרְת סִיּוֹט שֶׁל עֵז וְמֶרֶךְ
אֲשֶׁר הִנְדַּס אוֹתָהּ לְרַחֵב וְלֶאֱרֹךְ
בֵּין הַהֲזוּי וּבֵין הַכֶּלֶל-לֹא-יִתְכַן.

עִיר שְׁעֻטָּנִז, עִיר עֲרֻבוּבִיָּה אִי-אֶפְשָׁרִית
(הַשׁוֹלְמִית, הַשׁוֹנְמִית, מְרִיָּם, מְרִיָּה מְגִדְלָנָה)
שְׁבִמְחָרוֹ אֶתְמוֹל פְּרוּעַ יִיסְדָּנָה
וּבְאֶתְמוֹלוֹ יִצְיִיב דְּלִתִּיהָ מְחָר-רִיב.

עִיר הַנְּבוּאָה הָאֶפִּילֶפְטִית, קְצוּפֶת-רִיר,
עִיר דְּרוּיִשִּׁית, פְּאֵטָה-מִוֶּרְגָּאנִית, מְטֶרֶפֶת,
קִרְיָה לְמֶלַח רַב שֶׁל יָם-דְּמָעוֹת, מְחֻלְפֶת
בֵּין בִּיזֻנְטִינִים, צְלֻכְנִים, עֲרֻבִים, עֲבָרִים.

גְּנֻל אֶלְנָבִי. דָּוִד. גְּמֶל פְּחָה.
בּוֹלְדִוּיִן. אֲרֻנְיָה הַיְבוּסִי. פְּלֶאָסֶר. טִיטוּס.
שִׁיר הַשִּׁירִים. הַבְּרִית הַחֲדָשָׁה. אִיכָה
וְהַקְּרָאָן. רַב קוּק. הַמוֹפְתִי. פּוּטוּ-לִיטוּ

שֶׁל אֵיזָה לַחֵץ אֶטְמוּסְפֵרִי אֵין-הֶכִיל
עַל דְּעֵתָהּ הַהִמּוּמָה שֶׁל הַהִיסְטוֹרִיָּה
בֵּין תְּדִפְסִי אַרְכֵּאוֹלוֹגִית בְּלִיל אֵים
שֶׁל מִין מְגוּר פְּנִטְסִי, מִין פְּנִטְסִי-מְגוּרִיָּה
וְאֶפִּיפֵאנִיּוֹת-נִס(17) בְּתֵהוּם אֵימָה וְחִיל.

עִיר רְדוּפֶת עֲבָר, מוּכְסֶת וְנוֹשְׁעֶת
שְׁפִגּוּמִיָּה לְנוֹ כֶּפֶר וּפְדִיּוֹם.
פְּתַח לְנוֹ שְׁעַר טָרִם בּוֹא נְעִילַת שְׁעַר
וְחוּס עֲלִינוּ, אֶב רַחוּם,
כִּי פָנָה יוֹם - - -

הערות וביאורים:

- 1 - ר' יוסף קארו (1488-1575), מחבר ה"שולחן ערוך", פירסם בין השאר גם את ספר השו"ת (שאלות ותשובות) "אבקת רוכל", ששמו שאול משיר השירים פרק ג', פסוק 6. ספר זה נדפס תחילה בקהילת סלוניקי שביוון בשנת תקנ"א (1791) ומאוחר יותר – בלייפציג שבגרמניה, בשנת תרי"ט (1859).
- 2 - סוק אל עֶטְרִין = (ערבית): שוק הבשמים בעיר העתיקה.
- 3 - "אשרי מי שאומנותו פֶּסֶם (פֶּשֶׁם) ואוי לו מי שאומנותו בְּרֶסְקִי" (בבא בתרא כא:).
- 4 - בְּנִדְאָרְגִים = (") : סנדלרים.
- 5 - מאספחות = (") : מחרוזות-תפילה, שחרוזהין עשויים בדרך כלל מַעֲנַבֵּר.
- 6 - יחזקאל חפץ = גיבור ספרו של י. ח. ברנר, "שכול וכשלוך".
- 7 - כלבו של יצחק קומר = שני גיבורי ספרו של ש"י עגנון "תמול שלשום".
- 8 - אלזה לסקר-שילר = המשוררת היהודיה, מגדולי השירה הגרמנית, שחיתה בירושלים בדלות נוראה.
- 9 - "נֶאֱחָוִית" = (ערבית): הלשון הערבית הבלתי-ספרותית, המדוברת בפי ערביי ארץ-ישראל.
- 10 - חֶבְיָהּ = (") : חֶלְמִית: צמח-בר נפוץ שפריו משמש למאכל. היה מבוקש ביותר בימי מצוקת המזון של ירושלים העברית בעת שהיתה נצורה ע"י הלגיון הערבי הירדני.
- 11 - ארי-האבן המכונף של ג'נראלי – תבליט האריה בעל הכנפיים בכרכוב בניין חברת הביטוח האיטלקית "ג'נראלי" לשעבר בירושלים.
- 12 - השולמית = דמות ירושלמית תמהונית, שנודעה בחוצותיה של ירושלים עד תחילת שנות ה-50 למאה שעברה, בשל דרשותיה בפני עוברים ושבים, על קשר מיסטי, חשמלי כביכול, שבין הדוברת, ששמה היה שולמית, ובין שלמה המלך; קשר שפָּנָה בפיה בשם "קשר לאחד".
- 13 - פְּרָפוּרְיָה = מלבוש מפואר בצבע ארגמן.
- 14 - מסגד עומר, המכונה גם "פיפת הסלע" (בערבית: "קופת-א-צאח'רה") קרוי כך על שום הסלע הגדול שבתוכו, הלא היא "אבן השתיה" (תשתית) שבמסורת היהודית. על פי המסורת המוסלמית המתייחסת ל"סוּרַת מסע הלילה" ("סוּרַת אַל-אֶסְאָרָא") שבקוראן, הועף הנביא מוחמד על גב סוסו "אל-בוראק" (הברק) אל המסגד אשר בַּקְצָה (אל-אקצא). התביעה המוסלמית על הר-הבית מבוססת על הפירוש הרואה במסגד כיפת-הסלע הירושלמי את אותו מסגד. מאידך גיסא, טוענים ההיסטוריונים המוסלמיים אל-נְאִיקִידִי ואל-אֶזְרִקִי כי הכוונה היא למסגד המרוחק רק 10 מילין מאבן הפעפה בַּמְּקָה.
- 15 - במסכת יומא נד, ב שבתלמוד הבבלי ובמסכת יומא ה, ד שבתלמוד הירושלמי נֶאֱמַר על כך: "אבן ירה הקב"ה בָּיָם, וממנה נִשְׁתַּת (נוסד) העולם".
- 16 - מהאדי = (בערבית: מדרִיךְ מְטַעַם האלוהים): כינוי למשיח לפי האיסלאם, מי שמכריז על עצמו כמהאדי (למשל, מנהיג המרד בסודאן ב-1884).
- 17 - אֶפִּיפֶּנְיָה (לטינית): התגלות על-טבעית.

